UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

ȘCOALA DOCTORALĂ ȘTIINȚE SOCIALE

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 327.58(=1.478):061.1UE(043.2)

MOȘNEAGA GHEORGHE

COMUNITĂȚILE MOLDOVENEȘTI ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ: CONSOLIDAREA CAPACITĂȚILOR DIASPORALE (ANALIZĂ POLITOLOGICĂ)

Specialitatea 561.01 – Teoria, metodologia politologiei; instituții și procese politice

Rezumatul tezei de doctor în științe politice

CHIȘINĂU, 2025

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii Doctorale Științe Sociale a Universității de Stat din Moldova.

Conducător științific:

Turco Tatiana, doctor în științe politice, conferențiar universitar.

Componența Comisiei de doctorat:

1. **Moraru Victor**, președinte, doctor habilitat în științe politice, profesor, Universitatea de Stat din Moldova;
2. **Turco Tatiana**, conducător științific, doctor în științe politice, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova;
3. **Gagauz Olga**, referent oficial, doctor habilitat în sociologie, conferențiar cercetător, Institutul Național de Cercetări Economice al Academia de Studii Economice a Moldovei;
4. **Iațco Mariana**, referent oficial, doctor în științe politice, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova;
5. **Vaculovschi Dorin**, referent oficial, doctor în economie, conferențiar universitar, Academia de Studii Economice a Moldovei.

Susținerea va avea loc la 16 aprilie 2025, ora 14.00 în ședința Comisiei de doctorat din cadrul Universității de Stat din Moldova (mun. Chișinău, str. A. Mateevici, 60, MD-2009, Republica Moldova, blocul IV, aula 222).

Teza de doctor şi rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Biblioteca Universității de Stat din Moldova şi pe pagina web a ANACEC (www.cnaa.md).

Autoreferatul a fost expediat la 10 martie 2025.

Președinte Comisiei de doctorat
MORARU Victor _____

Autor
MOȘNEAGA Gheorghe _____

©Moșneaga Gheorghe, 2025

Cuprins

1. Repere conceptuale ale cercetării.....4

2. Conținutul tezei…...…….....13

3. Concluzii generale și recomandări…….22

4. Bibliografia……..……...26

5. Lista publicațiilor la tema tezei……..30

6. Adnotare (română, engleză, rusă).....32

8. Date despre tiraj...……..35

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei. Procesele migraționale, în care Republica Moldova a fost activ implicată încă de la începutul anilor 1990, au dus la formarea unor comunități de migranți moldoveni în țările de destinație. Procesul de transformare a comunităților de migranți în diasporă este gradual, se formează organizații ale diasporei și are loc instituționalizarea diasporei. În primul rând, diaspora încearcă să-și păstreze identitatea, limba și cultura țării de origine, dar promovează și integrarea migranților în țările gazdă.

Relevanța și importanța studierii transformării comunităților de migranți moldoveni într-o diasporă în Uniunea Europeană se datorează faptului că Republica Moldova este un vecin direct al Uniunii Europene, iar în ultimele decenii cetățenii moldoveni au migrat activ în țările UE, fiind atrași de disponibilitatea locurilor de muncă, salarii mari, sistem democratic și social dezvoltat, politici incluzive față de migranți. În prezent, numărul cetățenilor moldoveni care locuiesc peste hotare depășește un milion de persoane, dintre care 47% sunt în țările UE [4]. Acest fapt determină actualitatea și importanța studiului de consolidare a potențialului diasporal al comunităților de moldoveni din Uniunea Europeană.

În ultimul deceniu, atât la nivel internațional, cât și la nivel național, s-a acordat multă atenție relației dintre migrație, diasporă și dezvoltare și s-au depus eforturi pentru a valorifica potențialul pozitiv al diasporei pentru dezvoltarea durabilă a țării de origine. În acest sens, cercetarea impactului migrației și al diasporei este relevant pentru dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova, deoarece diaspora moldovenească oferă asistență și sprijin pentru țara de origine atât la nivel național, cât și la nivel local și poate fi un instrument eficient de dezvoltare în beneficiul comunităților lor din țara de origine.

Problema migrației și a diasporei este, de asemenea, relevantă pentru știința politică. Migrația este un subiect multidimensional în care fiecare dintre științe (demografie, economie, sociologie, politologie etc.) își găsește propriul aspect de cercetare. Cercetătorii moldoveni se concentrează cel mai adesea asupra problemei demografice și a dificultăților economice cauzate de exodul forței de muncă din Republica Moldova. Direcțiile, fluxurile, volumele și motivațiile migranților moldoveni în străinătate sunt investigate, în special, din perspectiva sociologiei. Dar astăzi se pune problema reglementării fluxurilor migraționale, minimizării consecințelor negative ale migrației, elaborării și implementării politicii de stat pentru consolidarea diasporei, precum și întoarcerea și reintegrarea migranților de muncă moldoveni. Altfel spus, sunt vizate aspectele politologice ale studierii proceselor migraționale.

Un aspect important în studierea problemei consolidării potențialului diasporal al comunităților de moldoveni din țările Uniunii Europene este politica instituțiilor de stat din țările de destinație a migranților de muncă moldoveni. Autoritățile / societatea civilă din țările de destinație

sunt interesate de integrarea cu succes a cetățenilor moldoveni în țările gazdă, de utilizarea potențialului demografic, social, financiar, educațional și de altă natură al migranților pentru dezvoltarea țărilor de destinație. În același timp, diaspora moldovenească poate contribui la dezvoltarea și consolidarea relațiilor dintre Republica Moldova și țările de destinație, poate promova o imagine pozitivă a țării de origine pe arena internațională.

Necesitatea și importanța analizei politologice a comunităților de moldoveni din Uniunea Europeană, consolidarea potențialului diasporei lor este determinată de doi factori principali: în primul rând, diaspora se identifică ca o parte a populației care trăiește în alt stat și are propria strategie de interacțiune cu țara gazdă și cu țara de origine. În al doilea rând, constituirea organizațiilor diasporei ale căror activități au ca scop păstrarea identității etnice, a limbii, culturii, tradițiilor etc.

Rezultatele studiilor empirice arată că o parte semnificativă a migranților moldoveni nu se va întoarce acasă. Aceștia s-au socializat, s-au integrat în țările de destinație, au salarii decente, investiții și nu doresc să o ia de la zero. Prin urmare, una dintre direcțiile politicii statului în domeniul migrației, diasporei și dezvoltării ar trebui să se concentreze pe consolidarea diasporei moldovenești, utilizând capitalul social și financiar al acesteia pentru dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova.

Toate cele sus menționate determină relevanța acestui studiu și necesitatea unei abordări complexe și integrale a problemei consolidării potențialului diasporal al comunităților de moldoveni din Uniunea Europeană.

Gradul de cercetare a temei și definirea tezelor principale ale studiului. În literatura științifică străină, studiul problemei diasporei a început relativ recent, dar gama de aspecte care au ajuns în centrul atenției cercetătorilor este destul de largă. În lucrările lor, cercetătorii occidentali W. Konnor [26], M. Esman [28], D. A. Armstrong [22], G. Sheffer [34] examinează activitatea diasporei din perspectiva transfrontalieră și transculturală. R. Brubaker [23], G. Sheffer [34], W. Safran [31], D. A. Armstrong [22], R. Cohen [25], etc. în lucrările sale abordează problemele metodologice ale cercetării diasporei. Analiza lucrărilor autorilor menționați a arătat că, până în prezent, în știință nu există o definiție clară a termenului "diasporă", ceea ce se datorează, în mare parte, diversității abordărilor privind studiul acestui fenomen.

Problema migrației și diasporei este examinată în lucrările cercetătorilor români D. Sandu [32; 33], A.T. Șerban-Oprescu [19], S. Stănică [20], M. Drăcea-Chelsoi [8], etc. În literatura științifică rusă cercetătorii I.V. Arutiunov [41], T.A. Poloskova [50], J.T. Toșenko, T.I. Captikova [53] și alții au acordat o atenție deosebită statutului politico-juridic al diasporilor, rolului și locului acestora în viața politică externă și internă a statelor.

Studiul migrației, al comunităților de moldoveni de peste hotare și al diasporei moldovenești este destul de răspândit în literatura autohtonă de specialitate. Primele articole științifice dedicate diasporei moldovenești au fost publicate de cercetători moldoveni în 2006.

În prezent, studiul comunităților de migranți și al diasporei moldovenești se concentrează pe o gamă largă de probleme. Cauzele și direcțiile de migrație a cetățenilor moldoveni în Uniunea Europeană sunt studiate în lucrările autorilor străini și autohtoni V. Cîrlig [24], V. Moșneaga [12; 13; 15; 45-47], V. Moraru [13; 14; 49], Gh. Rusnac [14; 49], D. Cheianu-Andrei [3], T. Tabac, O. Gagauz [35] și alții. Dinamica cantitativă și calitativă a comunităților de moldoveni în Uniunea Europeană a fost analizată în lucrările autorilor D. Cheianu-Andrei [3], V. Mosneaga [12; 13; 14; 46], V. Țurcan [14], V. Moraru [14; 49], D. Drbohlav [27], N. de Zwager, R. Sintov [39] și alții. Autorii remarcă că comunitățile de moldoveni din diferite țări ale UE sunt eterogene în ceea ce privește sexul, vârsta, educația, structura profesională și calificarea, ocuparea forței de muncă în țările de destinație. Există un proces de diversificare a sferelor de activitate, care se datorează numărului tot mai mare de cetățeni moldoveni cu studii în țările UE.

Începând cu a doua jumătate a anilor 2000, problema adaptării și integrării migranților moldoveni în societatea gazdă a început să fie abordată în literatura de specialitate din Republica Moldova. O contribuție majoră la studiul acestei probleme a fost adusă de autorii autohtoni V. Moșneaga [14; 48], V. Moraru [13; 14; 49], V. Țurcan [14; 48], D. Cheianu-Andrei [3], V. Cîrlig [24], ale căror publicații abordează diverse aspecte ale integrării migranților de muncă moldoveni în Uniunea Europeană, cu accent pe principalele țări de destinație a cetățenilor moldoveni în UE.

O problemă importantă de cercetare este consolidarea instituțională a comunităților de moldoveni / diasporei moldovenești în țările UE. În acest context, cercetătorii moldoveni remarcă faptul că transformarea comunităților de moldoveni în diaspora moldovenească este asociată cu apariția și consolidarea instituțiilor (asociațiilor) diasporei.

Constituirea asociațiilor moldovenilor din diasporă este un proces spontan, legat de soluționarea problemelor de ordin etnocultural și lingvistic ale cetățenilor moldoveni din străinătate. Dar integrarea tot mai mare a migranților moldoveni în societatea gazdă, extinderea obiectivelor declarate contribuie la transformarea lor treptată în structura ale societății civile din țara gazdă [53].

Participarea migranților moldoveni din UE la procesele politice și socio-economice din Republica Moldova a fost cercetată de R. Rusu [18], N. Putină [17], T. Turco [36], V. Moșneaga [12; 36], D. Vaculovschi [38], etc. Autorii examinează diverse forme de activitate a diasporei moldovenești: participarea la alegerile parlamentare și prezidențiale, referendumuri, remitențe, investiții în afaceri, dezvoltarea comunităților locale, etc., accentuând transformarea sa dintr-un obiect într-un subiect activ al politicii moldovenești.

Pentru studierea procesului de transformare a comunităților de moldoveni în diaspora moldovenească în Uniunea Europeană, sunt importante politicile în domeniul migrației și diasporei ale Republicii Moldova. Cercetătorul autohton V. Moșneaga remarcă că politica în domeniul diasporei începe să se manifeste în calitate de direcție principală al politicii migraționiste din 2013 [12]. Înființarea Biroului Relații cu Diaspora și adoptarea Strategiei naționale "Diaspora - 2025" și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia, atestă atenția sporită a autorităților Republicii Moldova față de problema migrației, diasporei și dezvoltării.

Elaborarea unei politici cuprinzătoare a Republicii Moldova în domeniul migrației și diasporei este posibilă doar cu sprijinul structurilor internaționale și al societății civile din țările de destinație ale migranților moldoveni. Cu toate acestea, această problemă nu a fost suficient reflectată în literatura științifică de specialitate. Unele aspecte sunt relevate în lucrările lui E. Deleu [6; 40], I. Cojuhari [41], M. Cebotari [2].

În pofida numărului mare de lucrări științifice ale autorilor străini și autohtoni, care abordează diverse aspecte ale migrației și diasporei, problema consolidării potențialului diasporal al comunităților de moldoveni în Uniunea Europeană nu este suficient investigat. Acest fapt a determinat necesitatea unei analize politologice cuprinzătoare și complexe al comunităților de moldoveni din Uniunea Europeană, consolidarea potențialului lor diasporal.

Obiectul de cercetare al acestei lucrări îl constituie comunitățile de moldoveni din Uniunea Europeană.

Subiectul studiului reprezintă consolidarea potențialului diasporal al comunităților de moldoveni din Uniunea Europeană.

Scopul acestui studiu este de a realiza o analiză politologică complexă și cuprinzătoare a comunităților de moldoveni din Uniunea Europeană, consolidarea potențialului lor diasporal. Pentru a realiza acest scop, este necesar să soluționăm următoarele **obiective**:

- a analiza istoriografia studiului diasporei și al migrației / comunităților etnice pentru a argumenta și asigura obiectivitatea autorului în formularea principalelor teze ale acestei lucrări științifice;

- a dezvălui fundamentele teoretice și metodologice ale studiului diasporei și al migrației / comunităților etnice prin definirea principalelor categorii cu care vom opera în această lucrare, precum și abordărilor și metodelor științifice care stau la baza acestei cercetări;

- a determina cauzele și direcțiile migrației cetățenilor Republicii Moldova în Uniunea Europeană;

- a realiza o analiză calitativă și cantitativă a comunităților de moldoveni din UE;

- a analiza evoluția și tendințele actuale de adaptare și integrare a cetățenilor moldoveni în țările UE27+;

- a identifica specificul participării politice și socio-economice a migranților moldoveni la procesul politic și dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova;

- a investiga temeinic formarea și dezvoltarea capacităților instituționale ale comunităților / diasporei moldovenești în țările UE27+;

- a analiza politicile Republicii Moldova orientate spre consolidarea diasporei moldovenești;

- a demonstra rolul instituțiilor internaționale și țărilor de destinație în formarea diasporei moldovenești în UE;

- pe baza cercetărilor efectuate, a elabora recomandări pentru a îmbunătăți eficiența interacțiunii dintre toate părțile interesate în vederea consolidării potențialului diasporal al comunităților de moldoveni din UE27+.

Tezele principale înaintate pentru susținere:

1. Abordarea teoretico-metodologică a studiului comunităților de migranți moldoveni în Uniunea Europeană, consolidarea potențialului diasporal al acestora necesită aplicarea unor metode interdisciplinare de cercetare științifică. Doar sintetizarea prevederilor / dispozițiilor teoretice bazată pe cercetări sociologice empirice poate oferi o analiză politologică cuprinzătoare a principalelor direcții și mecanisme de transformare a comunităților de moldoveni în diasporă moldovenească în țările Uniunii Europene.

2. Principalele cauze ale migrației moldovenilor în Uniunea Europeană sunt motive economice și sociale, reîntregirea familiei și dorința de a beneficia de o educație universitară europeană. Însă, de la începutul migrației de muncă a cetățenilor moldoveni în UE (sfârșitul anilor 1990 - începutul anilor 2000), acestea au cunoscut o anumită evoluție datorită maturizării forței de muncă moldovenești în domeniul migrației internaționale de muncă, conștientizării oportunităților și valorilor sale. Cele mai atractive țări din UE pentru migrația forței de muncă din Republica Moldova sunt Italia, Germania, Franța, Marea Britanie, Spania, Portugalia, Irlanda, România. Cercetările sociologice arată că există o anumită transformare a atractivității geografiei migrației a migranților de muncă moldoveni prin stabilirea acestora în alte țări din UE27+.

3. Transformarea migrației temporare de muncă în emigrație de muncă a contribuit la formarea comunităților de moldoveni în țările Uniunii Europene. Analiza principalelor tendințe ale migrației forței de muncă moldovenești în UE arată că migranții moldoveni tind să se integreze în societatea gazdă, legându-și viitorul de țara de destinație. Cu toate acestea, integrarea este un proces complex care depinde de mai mulți factori: dorința migrantului de a se integra în societatea gazdă; particularitățile politicii de imigrare a Uniunii Europene și a fiecărei țări gazdă din UE; politicile Republicii Moldova în domeniul migrației și diasporei, cooperarea acesteia cu țara gazdă, precum și activitățile de protecție juridică și socială a migranților moldoveni de peste hotare; toleranța populației locale față de migranți.

4. Principalele direcții și mecanisme de transformare a comunităților de migranți moldoveni în diasporă sunt: participarea la procesele politice și socio-economice din țara de origine; dezvoltarea capacității instituționale a comunităților de moldoveni; politicile Republicii Moldova privind consolidarea diasporei moldovenești; activitățile structurilor internaționale și ale țărilor gazdă privind formarea diasporei moldovenești în țările UE.

Reprezentanții comunităților de moldoveni participă în mod activ la alegerile Parlamentului și ale Președintelui Republicii Moldova. Participarea economică a diasporei moldovenești la dezvoltarea țării de origine se limitează în principal la remitențe. Cu toate acestea, migranții dețin o vastă experiență, cunoștințe, competențe, valori și practici acumulate în străinătate, și cu condiția existenței unui climat de afaceri favorabil, aceștia sunt gata să investească în economia moldovenească la nivel național și local, ceea ce va contribui la dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova.

5. Organizațiile diasporale pot și ar trebui să joace un rol-cheie în viața comunităților din diasporă. Asociațiile diasporei moldovenești activează în majoritatea țărilor din Uniunea Europeană. Activitățile lor vizează, în principal, creșterea gradului de organizare a diasporei, păstrarea identității etnoculturale a comunităților de moldoveni de peste hotare, oferirea de informații și sprijin juridic migranților moldoveni.

Cercetările au arătat că o parte semnificativă a cetățenilor moldoveni nu sunt implicați în activitățile organizațiilor din diasporă. Acest lucru se datorează informării scăzute a migranților și a volumului de muncă al acestora. Pornind de la această premisă, este necesar de extins utilizarea noilor tehnologii pentru informarea migranților moldoveni, de diversificat formele și metodele de implicare a migranților în procesul de consolidare și funcționare a instituțiilor diasporei moldovenești.

6. Politica în domeniul diasporei și implicarea acesteia în dezvoltarea durabilă a țării a fost evidențiată ca o direcție distinctă a politicii migraționale a Republicii Moldova începând cu anul 2013. Înființarea Biroului Relații cu Diaspora, numeroasele programe de lucru cu diaspora, adoptarea Strategiei Naționale "Diaspora - 2025" și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia au contribuit semnificativ la asigurarea drepturilor diasporei și la consolidarea încrederii în autoritățile publice din Republica Moldova, precum și la mobilizarea, utilizarea și recunoașterea potențialului uman al diasporei.

Cu sprijinul și asistența structurilor internaționale, Republica Moldova s-a alăturat tendinței internaționale de integrare a diasporei în strategiile de dezvoltare a țării. Acest fapt contribuie la consolidarea diasporei moldovenești, permite elaborarea modelelor de parteneriat între Republica Moldova și diaspora moldovenească din țările Uniunii Europene.

Ipoteza cercetării. Transformarea comunităților de moldoveni din Uniunea Europeană în diaspora moldovenească este influențată de acțiunea unor diverși factori. Diaspora moldovenească de peste hotare nu este doar o dorință de păstrare a identității, limbii, culturii, tradițiilor țării de origine, ci și rezultatul unor acțiuni sistematice și planificate ale Republicii Moldova de susținere și consolidare a diasporei; statelor de destinație interesate în integrarea migranților, utilizarea potențialului demografic, economic, cultural, educațional al diasporei moldovenești pentru dezvoltarea țărilor de destinație; structurilor internaționale specializate în domeniul migrației, diasporei și dezvoltării.

Baza metodologică a cercetării. Cercetarea problemei comunităților de moldoveni din Uniunea Europeană și consolidarea potențialului diasporal ale acestora trebuie să fie realizat în baza abordărilor interdisciplinare și multidisciplinare, ceea ce va permite combinarea nivelurilor teoretice și empirice de cercetare, precum și identificarea caracteristicilor comunităților de moldoveni din Uniunea Europeană, a principalelor mecanisme de consolidare a potențialului diasporei.

Baza metodologică a cercetării a constituit-o un set de abordări și metode științifice, care au permis relevarea problemei consolidării potențialului diasporal al comunităților de moldoveni din străinătate de pe poziția analizei politologice.

În cercetarea de față au fost utilizate abordarea etnografică, geografică, istorică, sociologică, politologică, strâns interconectate între ele și care au contribuit la o analiză complexă și multelaterală a comunităților de moldoveni din Uniunea Europeană și transformarea lor în diasporă.

Subiectul și obiectul cercetării, scopurile și obiectivele stabilite au determinat alegerea metodelor utilizate. Autorul a folosit metoda sistemică, instituțională, comparativă, sinergetică, behavioristă, sociologică pentru a analiza problema în profunzime și în mod cuprinzător. Pentru a reflecta starea actuală a comunităților de moldoveni din țările Uniunii Europene, consolidarea potențialului diasporal ale acestora, în teza de doctorat, pe lângă metodele menționate mai sus, au fost aplicate și metode general științifice, cum ar fi: logica, inducția și deducția, analiza și sinteza. Combinarea metodelor teoretice și empirice a contribuit la obținerea unor rezultate care reflectă starea actuală al problemei consolidării potențialului diasporal al comunităților de moldoveni în Uniunea Europeană.

O atenție deosebită este acordată metodelor sociologice empirice, colectării datelor primare. Pentru realizarea scopului și obiectivelor tezei și pentru testarea ipotezei, au fost realizate două sondaje sociologice empirice (în anii 2016-2017 și 2022-2023), care au permis obținerea unor informații ample privind caracteristicile cantitative și calitative ale comunităților de moldoveni din Uniunea Europeană; participarea politică și socio-economică a migranților moldoveni la procesele politice și dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova; dezvoltarea capacității instituționale a comunităților de moldoveni / diasporei în țările UE; eficiența politicii Republicii Moldova în

domeniul migrație / diasporei. În cursul cercetării efectuate de autor în perioada anilor 2022-2023 s-au intervievat 513 migranți moldoveni din țările Uniunii Europene, precum și din Regatul Unit, Norvegia, și Suedia, unde se află un număr semnificativ de migranți moldoveni.

Pentru identificarea eficacității procesului de integrare ale migranților moldoveni în țările UE s-a utilizat indicele politicii integrării migranților (MIPEX), care este un instrument unic, care permite măsurarea politicii de integrare ale migranților în țările de destinație.

Metodele sociologice au fost completate de metoda statistică, care a permis analiza stării și tendințelor de transformare a comunităților de moldoveni în diasporă în Uniunea Europeană.

Noutatea științifică și originalitatea lucrării. Lucrarea de față este unul dintre primele studii științifice cuprinzătoare, care reflectă o abordare politologică a analizei comunităților de moldoveni în Uniunea Europeană, a consolidării potențialului lor diasporal.

În opinia noastră, noutatea științifică a cercetării de față rezidă în următoarele:

- a fost realizată o analiză teoretico-metodologică și empirică complexa a transformării comunităților de migranți moldoveni într-o diasporă în Uniunea Europeană și a consolidării potențialului lor diasporal;

- în baza cercetărilor empirice efectuate în anii 2016-2017 și 2022-2023, precum și a analizei rezultatelor sondajelor sociologice ale migranților moldoveni realizate de structurile internaționale, au fost precizate motivele și direcțiile de migrație a cetățenilor moldoveni în țările Uniunii Europene, au fost determinate caracteristicile calitative și cantitative ale comunităților de moldoveni din UE;

- pe baza metodologiei MIPEX, a fost efectuată o analiză cuprinzătoare a procesului de adaptare și integrare a migranților de muncă moldoveni în țările Uniunii Europene și au fost identificate tendințele actuale de dezvoltare;

- au fost relevate principalele direcții și mecanisme de transformare a comunităților de migranți moldoveni în diasporă în Uniunea Europeană: participarea la procesele politice și socio-economice ale Republicii Moldova; formarea și dezvoltarea organizațiilor diasporei; politicile Republicii Moldova orientate spre consolidarea diasporei moldovenești cu sprijinul și asistența structurilor internaționale și a țărilor de primire a cetățenilor moldoveni;

- pe baza cercetărilor științifice efectuate, au fost formulate recomandări pentru a spori eficiența interacțiunii tuturor părților interesate în vederea consolidării potențialului diasporal al comunităților de moldoveni din UE27+.

Rezultatele obținute, ce contribuie la soluționarea unei **probleme științifice importante**, constau în elaborarea unui cadru conceptual pentru studierea problemei consolidării potențialului diasporal al comunităților de moldoveni din Uniunea Europeană și a aspectului aplicativ al acesteia, ceea ce a făcut posibilă identificarea particularităților de transformarea comunităților de moldoveni

în diasporă. Aceasta a contribuit la elaborarea unor recomandări practice pentru autoritățile publice din Republica Moldova și țările gazdă a migranților moldoveni, societatea civilă, organizațiile diasporei privind consolidarea diasporei moldovenești în Uniunea Europeană, în vederea utilizării lor ulterioare de către toți actorii implicați în procesul de elaborare și implementare a politicii în domeniul migrației, diasporei și dezvoltării.

Valoarea teoretică a tezei constă în faptul că rezultatele obținute au servit la dezvoltarea realizărilor deja existente în știința politică în studierea comunităților de moldoveni din Uniunea Europeană. Lucrarea implementează abordarea autorului în studierea problemei transformării comunităților de migranți moldoveni în diasporă în Uniunea Europeană, identifică principalele direcții și mecanisme ale acestui proces.

Teza oferă o analiză interdisciplinară teoretico-metodologică și empirică cuprinzătoare și complexă a comunităților de moldoveni din țările Uniunii Europene, consolidarea potențialului diasporal ale acestora, care poate fi utilizată pentru cercetări ulterioare privind diaspora moldovenească, politicile Republicii Moldova orientate spre consolidarea diasporei, precum și rolul autorităților/societăților din țările gazdă în formarea diasporei moldovenești în țările UE.

Un studiu cuprinzător al comunităților de moldoveni din Uniunea Europeană și consolidarea potențialului lor diasporal poate prezenta interes pentru comunitatea științifică și specialiștii-practicieni din țările UE, care găzduiesc migranții moldoveni.

Tezele și concluziile din lucrare pot servi drept bază pentru cercetări ulterioare privind problema consolidării comunităților de moldoveni / diasporei atât în Republica Moldova, cât și peste hotare.

Semnificația practică a lucrării. Rezultatele studiului prezintă interes pentru cercetători, specialiști, experți în politologie, sociologie, studii de migrație și alte științe sociale angajate în studierea problemelor legate de migrație, diasporă și dezvoltare.

Principalele prevederi ale tezei pot fi utilizate în activitatea autorităților publice din Republica Moldova responsabile de elaborarea și implementarea politicilor de stat în domeniul migrației și diasporei, precum și a organizațiilor societății civile care interacționează cu diaspora. Materialele tezei pot servi ca bază de informații pentru studii empirice ulterioare și pot deveni bază pentru cercetări ulterioare în domeniul migrației și diasporei.

Rezultatele cercetării pot fi folosite în procesul educațional pentru predarea unor cursuri specializate pe probleme de migrație și diasporă și pentru elaborarea lucrărilor metodice. Concluziile și recomandările formulate în teză pot contribui la consolidarea potențialului diasporal al comunităților de migranți moldoveni în Uniunea Europeană.

Aprobarea rezultatelor cercetării. Rezultatele cercetării efectuate au fost reflectate în 18 articole științifice, care au fost publicate în reviste de specialitate și culegeri de articole editate în

Republica Moldova și peste hotare. Ideile principale ale tezei au fost prezentate în comunicări și publicații la 4 conferințe științifice naționale și internaționale.

Structura tezei de doctorat este determinată de scopul, obiectivele și logica prezentării materialului. Lucrarea include rezumate în limbile română, engleză și rusă, introducere, trei capitole, concluzii și recomandări, bibliografie și anexe. Volumul lucrării este de 149 pagini text de bază. Bibliografia include 287 surse.

CONȚINUTUL TEZEI

În Introducere este argumentată importanța și actualitatea temei de cercetare, este descrisă situația în domeniu, sunt prezentate scopul și obiectivele de cercetare, expuse obiectul, subiectul și baza metodologică a cercetării, noutatea rezultatelor, este argumentată semnificația teoretică și practică a lucrării și descrise modalitățile de aprobare a rezultatelor cercetării.

În primul capitol „***Aspecte istoriografice și teoretico-metodologice ale fenomenului diasporei***” s-a efectuat o analiză comprehensivă a istoriografiei cercetării diasporei și a comunităților migraționiste, s-au identificat conceptele de bază a lucrării. Atenție deosebită a fost acordată dezvoltării bazei teoretico-metodologice, ceea ce a contribuit la realizarea scopurilor și obiectivelor stabilite.

În primul paragraf „***Repere istoriografice ale cercetării diasporei și comunităților migraționale moldovenești***” autorul remarcă faptul că pentru Republica Moldova problematica diasporei și a comunităților migraționiste este foarte actuală, deoarece un număr semnificativ de cetățeni moldoveni au plecat peste hotarele țării sau intenționează să o facă în viitorul apropiat. Aceasta duce la formarea comunităților moldovenești în străinătate și la transformarea lor treptată în diasporă prin intermediul a diferitor mecanisme politice, economice și culturale. Luând în considerație faptul că astăzi majoritatea migranților moldoveni pleacă spre statele-membri Uniunii Europene, în paragraful dat s-au analizat aspectele istoriografice ale problemei cercetării comunităților/ diasporei moldovenești din UE.

Cercetările privind fenomenul diasporei sunt relativ recente din punct de vedere temporal, dar gama de aspecte care au devenit obiectul atenției cercetătorilor este destul de largă. Astfel, oamenii de știință occidentali W. Konnor [26], M. Esman [28], D. A. Armstrong [22] examinează semnificațiile transfrontaliere și transculturale ale activităților diasporei. Cercetătorul B. Anderson acordă o atenție deosebită problemelor legate de identitatea națională a membrilor diasporei [21].

Conceptul, caracteristicile și tipologia diasporei sunt abordate în lucrările lui R. Brubaker [23], G. Sheffer [34], W. Safran [31], D. A. Armstrong [22], R. Cohen [25], S. Lalluka [43] și alții. Analiza lucrărilor științifice ale autorilor sus-menționați a arătat că, în ciuda numeroaselor studii, termenul "diasporă" nu a fost încă clar definit. Unul dintre motivele acestei situații este faptul că

diaspora este obiectul de studiu al mai multor științe, ceea ce implică utilizarea unei varietăți de abordări pentru studierea acestui fenomen complex.

Problema migrației și a diasporei este abordată în lucrările cercetătorilor români D. Sandu [32; 33], A. Șerban-Oprescu [19], S. Stănică [20], M. Drăcea-Chelsoi [8], care analizează o gamă largă de probleme legate de comunitățile românești și diaspora românească: formarea și funcționarea comunităților românești din străinătate, rolul diasporei românești în viața economică și politică a țării de origine.

Autorii ruși S.A. Arutiunov [41], T.A. Poloscova [50], V.A. Tișcov [52], J.T. Toscenco [53] cercetează problema diasporei din perspectiva abordării sociologice, acordând atenție specială statutului politico-juridic ale migranților, rolului și locului lor în viața politică internă și externă ale statelor.

Formarea comunităților de moldoveni și a diasporei moldovenești a fost analizată de cercetătorii autohtoni începând cu a doua jumătate a anilor 2000. Primul articol științific despre diaspora moldovenească a fost publicat de cercetătorii moldoveni A. Morozan și A. Margarint în 2006 [11]. Autorii au evidențiat rolul migrației forței de muncă în apariția numeroaselor comunități moldovenești peste hotare și au prezentat activitățile autorităților moldovenești în susținerea cetățenilor moldoveni din afara Republicii Moldova. Pionierul studierii celor trei aspecte (migrația, comunitățile moldovenești de peste hotare, diaspora moldovenească în Uniunea Europeană) a fost V. Moșneaga, care, independent și în coautorat cu alți savanți, a publicat numeroase lucrări privind problema în cauză.

Analiza surselor bibliografice a arătat că interesul științific pentru studierea comunităților de migranți și a diasporei moldovenești se concentrează în jurul următoarelor probleme: în primul rând, cauzele și direcțiile de migrație a cetățenilor moldoveni în Uniunea Europeană (V. Cîrlig, V. Moșneaga, V. Moraru, Gh. Rusnac, D. Cheianu-Andrei, T. Tabac, O. Gagauz) [24; 12; 13; 45-47; 14; 49; 3; 35]. În al doilea rând, dinamica cantitativă și calitativă a comunităților de moldoveni în Uniunea Europeană (D. Cheianu-Andrei, V. Moșneaga, D. Drbohlav, V. Moraru, Gh. Rusnac [3; 12; 13; 14; 27; 48]. În al treilea rând, integrarea cetățenilor moldoveni în țările UE (D. Cheianu-Andrei, V. Moșneaga, V. Țurcan, V. Cîrlig) [3; 14; 49; 24]. În al patrulea rând, consolidarea instituțională a comunităților / diasporei moldovenești în țările UE (T. Turco, R. Svetlicinâi, V. Moșneaga, Slobodeniuc G., Roșca L. [54; 46; 51; 30]. În al cincilea rând, participarea politică și socio-economică a migranților moldoveni din UE la procesele politice și socio-economice din Republica Moldova (R. Rusu, N. Putină, T. Turco, V. Moșneaga, D. Vaculovschi, M. Martinello, E. Marmuleac) [18; 17; 36; 37; 29; 44]. În al șaselea rând, politicile Republicii Moldova în consolidarea diasporei moldovenești (V. Donu, V. Moșneaga, M. Cebotari) [7; 16; 12; 47; 2]. În al șaptelea rând, rolul instituțiilor internaționale și al autorităților/societăților din țările de destinație în

formarea diasporei moldovenești în UE (M. Cebotari, V. Cotilevici, E. Deleu, V. Donu, I. Cojuhari,) [2; 5; 6; 39; 7; 42].

În ciuda faptului că există un număr mare de surse științifice autohtone și străine, în opinia autorului este necesar să se pună mai mult accent pe studierea principalelor direcții și mecanisme de transformare a comunităților de moldoveni în diasporă, formarea și dezvoltarea potențialului instituțional al comunităților și diasporei moldovenești în țările Uniunii Europene.

În al doilea paragraf „***Diaspora și comunitățile de migranți moldoveni: aspecte teoretico-metodologice***” se prezintă o analiză comprehensivă al principalelor abordări și metode, care au permis investigarea diferitor aspecte și efectuarea unei analize multilaterale ale problemei consolidării potențialului diasporal al comunităților moldovenești din Uniunea Europeană. Caracterul interdisciplinar al cercetării a condiționat utilizarea unei varietăți de abordări și metode științifice. Analiza complexă a comunităților moldovenești din Uniunea Europeană și transformarea lor în diasporă a fost facilitată de aplicarea abordărilor etnografică, geografică, istorică, sociologică, politologică, precum și a metodelor sistemică, instituțională, comparativă, sinergetică, behavioristă și sociologică. Combinarea metodelor teoretice și empirice a contribuit la obținerea unor rezultate care reflectă starea actuală a problemei consolidării potențialului diasporal al comunităților de moldoveni în Uniunea Europeană.

Rolul cheie în conceptualizarea diasporei îi revine de conceptul de "diasporă". Studiul surselor științifice autohtone și străine ne-a permis să caracterizăm diaspora ca fiind un fenomen etnopolitic și etnocultural, care apare pe baza grupurilor etnice care trăiesc în afara statului său „titular”. Diaspora se caracterizează prin identitate multiplă, legături etnoculturale atât cu țara de reședință, cât și cu țara de origine (patria); formarea de instituții care asigură conservarea și dezvoltarea diasporei. Diaspora se instituționalizează prin activitățile colective ale membrilor săi și îi include doar pe acei migranți care păstrează și mențin legăturile cu patria. În lucrarea sa autorul se bazează pe următoarea definiție a diasporei: diaspora este formată din grupuri etnice minoritare de origine migrantă, care trăiesc și activează în țările de destinație, păstrând în același timp relații emoționale și materiale cu patria (țara de origine), având capacitatea de a se reproduce și de a se menține în timp.

Utilizarea mai multor tipologii ale diasporei, bazate pe criterii diferite a permis dezvăluirea conținutului conceptului de "diasporă", precum și a oferit un material amplu pentru caracterizarea și clasificarea acestora, contribuind la crearea unei imagini mai complete a existenței și funcționării diasporilor.

O analiză cuprinzătoare a surselor științifice internaționale și naționale a arătat că poate fi identificată o varietate de instrumente de transformare a comunităților de moldoveni în diaspora moldovenească: apariția și consolidarea instituțiilor (asociațiilor) diasporei;

participarea politică și economică a migranților la procesele politice și economice din Republica Moldova; participarea migranților moldoveni la dezvoltarea economiei țării de origine, dezvoltarea "micii patrii" a migranților. Cercetătorii autohtoni sunt unanimi în opinia că o politică destul de eficientă a Republicii Moldova față de diasporă a fost posibilă în mare parte datorită sprijinului organizațiilor internaționale și al structurilor comunitare europene.

Al doilea capitol ***"Formarea comunităților moldovenești în Uniunea Europeană: realități și probleme"*** este dedicat cercetării subiectelor, care ne vor permite să identificăm problematica formării comunităților moldovenești în Uniunea Europeană: în primul rând, cauzele și direcțiile migrației cetățenilor Republicii Moldova în Uniunea Europeană; în al doilea rând, analiza calitativă și cantitativă ale comunităților moldovenești în UE, din punct de vedere a dinamicii geografice și structural-funcționale; în al treilea rând, evoluția și tendințele curente de adaptare și integrare ale migranților de muncă moldoveni în țările UE.

Primul paragraf ***"Migrația cetățenilor Republicii Moldova în Uniunea Europeană: cauzele și direcțiile"*** analizează cauzele și direcții principale de migrație a cetățenilor moldoveni în Uniunea Europeană. Analiza procesului de formare a comunităților de moldoveni în țările Uniunii Europene a arătat că principalele motive ale migrației cetățenilor moldoveni către UE sunt de ordin economic, dar în ultimii ani au fost observate și alte tendințe: migrația educațională a crescut; reîntregirea familiei a devenit un motiv mai important. În contextul regimului fără vize al Republicii Moldova cu UE, importanța și volumul migrației circulare a forței de muncă este în creștere. Cu toate acestea, șederea temporară și încadrarea în câmpul muncii în țara de destinație, de regulă, nu schimbă atitudinea migranților pe termen scurt de a se întoarce acasă.

Pandemia COVID-19 a dus la o scădere a volumului de migrație a forței de muncă a cetățenilor moldoveni în țările UE, la o scădere a veniturilor acestora și la întoarcerea unei anumite părți a migranților în țara de origine. Războiul de pe teritoriul Ucrainei și închiderea coridoarelor de transport cu Rusia au dus la reorientarea unor migranți moldoveni către țările UE.

Cele mai atractive țări pentru migrația forței de muncă din Republica Moldova sunt Italia, Germania, Franța, Marea Britanie, Spania, Portugalia și Polonia. În același timp, rezultatele cercetărilor sociologice indică faptul că există o anumită transformare a atractivității geografiei migrației al migranților de muncă moldoveni prin stabilizarea acestora în alte țări ale Uniunii Europene.

În procesul de migrație a forței de muncă, cetățenii moldoveni au folosit diferite forme de intrare, ședere și activitate profesională în UE, atât legale, cât și ilegale. Migrația circulară a forței de muncă a cetățenilor moldoveni în UE în regim fără vize permite combinarea intrării legale și a angajării ilegale pentru o perioadă de până la 90 de zile pentru a câștiga bani și, în același timp, pentru a înlocui și a păstra locul de muncă al unui migrant moldovean.

În al doilea paragraf ***"Comunitățile moldovenești în Uniunea Europeană: analiza cantitativă și calitativă"*** bazându-ne pe lucrările științifice ale cercetătorilor autohtoni și străini, precum și pe rezultatele sondajelor sociologice ale migranților de muncă moldoveni efectuate în 2016-2017 și 2022-2023, autorul a evaluat în continuare procesul de formare a comunităților moldovenești în Uniunea Europeană. În cadrul primului sondaj sociologic (2016-2017), am investigat patru țări ale UE în care migranții de muncă moldoveni au cea mai mare reprezentare (Italia, Germania, Regatul Unit și Portugalia). În cel de-al doilea sondaj sociologic (2022-2023), nu ne-am limitat doar la aceste patru țări și am intervievat migranți de muncă moldoveni din alte țări ale UE, precum și din Regatul Unit, Norvegia, și Elveția.

Dintre țările-membri Uniunii Europene majoritatea cetățenilor moldoveni se află în Italia. Conform estimărilor experților numărul lor se apropie de 240 mii de persoane [12, pp.47-48]. Numărul cetățenilor moldoveni în Germania este mai mic decât în Italia, dar, în comparație cu Italia, crește rapid. În 2020 numărul lor a fost de 25.733 persoane [37]. Experții estimează că aceasta reprezintă 25-30% din numărul real de moldoveni din Germania, deoarece mulți cetățeni moldoveni dețin pașapoarte românești și trăiesc și lucrează în UE ca cetățeni ai UE. În Portugalia, numărul muncitorilor migranți moldoveni a atins un nivel maxim în 2008, când peste 21.000 de persoane se aflau oficial în această țară. Mai târziu numărul lor s-a redus semnificativ. Acest lucru se datorează faptului că mulți cetățeni moldoveni au dobândit cetățenia portugheză. În Regatul Unit, majoritatea cetățenilor moldoveni (90-95%) au pașapoarte UE. Potrivit estimărilor consulatului Republicii Moldova și statisticilor britanice, numărul cetățenilor moldoveni în Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord se apropie de 30 de mii de persoane [12, p.56].

Analiza comparativă a indicatorilor de bază arată că caracteristicile comunităților de moldoveni pe parcursul perioadei de cinci ani rămân destul de stabile și similare în ceea ce privește sexul, vârsta și starea civilă a migranților. După cum au arătat cercetările, femeile sunt participante active în procesele de migrație. Majoritatea absolută a migranților sunt persoane cu studii, în vârstă de muncă, dar adesea nivelul lor de educație și de calificare este mai ridicat decât munca pe care o prestează. În ciuda faptului că, în etapa inițială, exista o orientare de gen clar definită a migrației forței de muncă în diferite țări ale UE, treptat se produce o lărgirea intervalului de vârstă și o uniformizare a structurii pe sexe a comunităților de moldoveni.

Majoritatea migranților de muncă moldoveni solicită cetățenia țării gazdă, pentru a deveni cetățeni ai UE cu drepturi și libertăți depline. Această tendință este valabilă și pentru cetățenii moldoveni care dețin pașapoarte românești sau bulgare, care, de asemenea, solicită cetățenia țării gazdă.

În al treilea paragraf ***„Integrarea moldovenilor în țările UE-27+: evoluția și tendințele contemporane"*** pe baza metodologiei MIPEX s-a cercetat procesul de integrare ale migranților

moldoveni în țările UE-27+. Indicele politicilor de integrare a migranților (MIPEX) este un instrument unic care măsoară politicile de integrare a migranților în statele membre ale UE (inclusiv Regatul Unit), precum și în alte țări.

Indicele de integrare MIPEX evaluează politicile de integrare a migranților în țările UE în următoarele domenii: mobilitatea pe piața muncii, reîntregirea familiei, educația, sănătatea, participarea la viața politică, șederea pe termen lung, accesul la cetățenie și combaterea discriminării. Atât din punct de vedere social, cât și civic, integrarea se bazează pe conceptul de egalitate de șanse pentru toți. Din perspectiva socio-economică, migranții ar trebui să aibă șanse egale de a duce o viață demnă, independentă și activă ca și restul populației. Din punct de vedere civic, toți rezidenții se pot angaja să respecte drepturile și responsabilitățile reciproce pe bază de egalitate. Un indicator al încrederii țării de primire este acordarea de drepturi civile și politice migranților.

Analiza principalelor tendințe ale migrației forței de muncă din Republica Moldova în Uniunea Europeană arată că migranții moldoveni urmăresc să se integreze în societatea gazdă, după cum o demonstrează procesele de reîntregire a familiilor, care au început în anii 2010. Integrarea migranților este un proces multifațetat, care include aspecte politico-economice și socio-culturale. Examinând integrarea ca un proces bilateral complex, care implică societatea gazdă, pe de o parte, și imigrantul, pe de altă parte, observăm că aceasta depinde de mai mulți factori: de dorința migrantului, de particularitățile politicii de imigrare a țării de primire, de interacțiunea dintre stat și societatea civilă, de toleranța populației locale față de migranți.

În opinia autorului, în pofida faptului că Uniunea Europeană a acumulat o experiență considerabilă în ceea ce privește integrarea migranților, țările UE diferă semnificativ unele de altele în ceea ce privește indicele politicii de integrare. Pentru a crea condiții mai favorabile pentru integrarea migranților în UE, se elaborează abordări comune și se armonizează practicile naționale cu standardele comunitare comune. Pe de altă parte, țările UE se așteaptă ca imigranții să fie dispuși să se integreze în societatea gazdă. În acest sens, migranții moldoveni din Uniunea Europeană demonstrează un nivel înalt de adaptare și integrare, aspiră să devină cetățeni cu drepturi depline ai țărilor gazdă și nu doresc să se întoarcă în țara lor de origine, Republica Moldova.

Analiza politologică a transformării comunităților de migranți moldoveni în diasporă moldovenească în Uniunea Europeană presupune identificarea principalelor direcții și mecanisme care determină cadrul structural și funcțional al acestui proces. Identificându-se ca o parte a poporului care trăiește într-un alt stat, diaspora își dezvoltă propria strategie de interacțiune atât cu țara de destinație, cât și cu patria istorică. În al treilea capitol ***"Transformarea comunităților migraționale moldovenești în diaspora moldovenească în Uniunea Europeană: direcții și mecanisme principale"*** autorul examinează participarea politică și socio-economică a migranților

moldoveni la procesul electoral și politic, la dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova și a comunităților locale, precum și formarea și dezvoltarea capacității instituționale a comunităților / diasporei moldovenești din țările UE 27+.

Consolidarea diasporei depinde, de asemenea, de politica aplicată de autoritățile Republicii Moldova în această direcție. O componentă importantă a procesului de formare și consolidare a diasporei moldovenești în UE este rolul instituțiilor internaționale, precum și al structurilor de stat și publice din țările de destinație ale migranților moldoveni,

În primul paragraf ***"Participarea politică și social-economică a migranților moldoveni în procesul politic și dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova"*** autorul remarcă faptul că reprezentanții diasporei joacă un rol important în viața politică și economică a Republicii Moldova. Acest lucru se reflect în numărul tot mai mare de cetățeni moldoveni care participă la alegerile parlamentare și prezidențiale la secțiile de votare deschise în străinătate. O astfel de activitate atestă susținerea vectorului european de dezvoltare a țării, dorința diasporei de a deveni un subiect activ al procesului de democratizare a Republicii Moldova, de a contribui la dezvoltarea durabilă a țării de origine.

Spre deosebire de activitatea electorală a migranților moldoveni, proiectele economice, care contribuie la dezvoltarea socio-economică a Republicii Moldova, nu au primit încă atenția cuvenită din partea diasporei moldovenești. Participarea economică a diasporei se limitează în principal la remitențe, care au avut și continuă să aibă un impact semnificativ asupra economiei țării. Cu toate că, investițiile în dezvoltarea afacerilor și antreprenoriatului, precum și proiectele de dezvoltare nu au primit încă atenția cuvenită din partea diasporei moldovenești.

În același timp, după cum au arătat studiile sociologice, există în rândul diasporei persoane care sunt dispuse să investească în dezvoltarea țării de origine. Lucrând în străinătate, migranții de muncă dobândesc competențe antreprenoriale care pot fi folosite acasă. Însă, climatul nefavorabil pentru investiții și afaceri din Republica Moldova nu încurajează migranții și membrii familiilor acestora să inițieze afaceri sau să investească în proiecte de investiții.

Prezența investițiilor în țara de origine indică menținerea legăturilor cu patria și, în același timp, acționează ca un stimulent pentru a reveni în Republica Moldova. Spre deosebire de remitențe, investițiile antreprenoriale oferă membrilor diasporei un control direct asupra utilizării fondurilor lor. Având în vedere legăturile lor cu țara de origine, membrii diasporei sunt adesea mai înclinați decât investitorii străini să participe la activități economice cu risc mai ridicat sau pe piețele în curs de dezvoltare. În plus, cunoștințele lor despre mediul politic, economic și cultural local, precum și legăturile personale și competențele lingvistice, pot oferi membrilor diasporei un avantaj competitiv față de ceilalți atunci când investesc resurse sau încep o afacere în țara lor de origine [16, p.115].

Al doilea paragraf ***"Formarea și dezvoltarea potențialului instituțional al comunităților / diasporei moldovenești în țările UE27+"*** analizează capacitatea instituțională a comunităților moldovenești din UE27+. Asociațiile diasporei moldovenești activează în majoritatea țărilor din Uniunea Europeană și acționează ca un instrument de transformare a comunităților de moldoveni în diasporă. Conform Biroului relații cu diaspora, în total, în țările UE, precum și în Norvegia, Elveția și Regatul Unit, activează 139 de organizații ale diasporei moldovenești, care variază în funcție de număr, de domeniul de activitate și de intensitatea activităților [10].

Activitățile organizațiilor diasporei moldovenești vizează în principal păstrarea identității etnoculturale a comunităților de moldoveni de peste hotare, furnizarea de informații și sprijin juridic pentru migranții moldoveni. Punctele slabe ale asociațiilor de moldoveni includ un nivel scăzut de solidaritate, lipsa sprijinului financiar, lipsă de experiență a liderilor etc.

După cum au arătat studiile sociologice, majoritatea covârșitoare a migranților moldoveni fie nu știu deloc despre existența organizațiilor diasporei, fie au auzit ceva despre ele. Pe de o parte, acest lucru se datorează vizibilității scăzute ale asociațiilor și, pe de altă parte, lipsei de interes din partea migranților înșiși de a participa la activitățile acestor organizații. Între timp, organizațiile diasporei acționează ca o legătură între principalii actori ai procesului de integrare - migranții înșiși, țările de destinație și de origine.

În același timp sondajele au arătat că majoritatea migranților moldoveni din țările UE au o atitudine pozitivă față de activitățile diverse ale organizațiilor diasporei moldovenești. Cel mai mare sprijin a fost acordat direcțiilor care îi privesc pe migranții înșiși în țările de ședere. În primul rând, este vorba de familiarizarea copiilor migranților cu cultura națională / moldovenească. Această direcție deschide un câmp larg de activitate pentru organizațiile diasporei, care, în colaborare cu reprezentanțele Republicii Moldova în țările de ședere a migranților, pot deschide școli duminicale, diverse cercuri de studiere a limbii, istoriei, literaturii și tradițiilor Republicii Moldova [54, p.241].

Este important să abordăm problema cooperării reciproc avantajoase între asociațiile diasporei și Guvernul Republicii Moldova. Asociațiile diasporei sunt principalul vector al schimbărilor democratice în Republica Moldova, viitorului ei european. Ele sunt capabile să promoveze imaginea Republicii Moldova peste hotare, produsele, cultura, tradițiile sale, să contribuie la păstrarea identității etnoculturale a reprezentanților comunităților moldovenești de peste hotare. Un alt domeniu de cooperare ar putea fi asistența la dezvoltarea de noi programe de atragere a remitențelor în economie și a migrației de întoarcere a forței de muncă. Utilizarea capitalului financiar și social al diasporei pentru a ajuta țara de origine va contribui, de asemenea, la dezvoltarea socio-economică durabilă a acesteia. La fel de importantă este îndeplinirea funcției politice a diasporei, care se realizează prin intermediul partidelor politice, al reprezentării în autoritățile naționale sau municipale.

În al treilea paragraf "***Politicile Republicii Moldova în consolidarea Diasporei moldovenești***" autorul indică faptul că politica Republicii Moldova în domeniul migrației și diasporei începe să se dezvolte de la începutul anilor 1990. Cooperarea cu asociațiile moldovenești de peste hotare / diaspora începe în prima jumătatea anilor 2000, dar abia din 2013 aceasta devine obiectul principal al politicii migraționale moldovenești. În calitate de direcție separată a politicii migraționale a Republicii Moldova, se evidențiază politica în domeniul diasporei, implicarea acesteia în dezvoltarea durabilă a țării.

Crearea Biroului Relații cu Diaspora a avut un impact pozitiv asupra consolidării diasporei moldovenești, au fost elaborate și implementate numeroase programe de lucru cu diaspora. Diaspora începe să devină un actor independent în politica de migrație, solicitând mai multă atenție și instituționalizându-și rolul în viața țării. Strategia Națională "Diaspora 2025" și Planul de acțiuni [9] pentru implementarea acesteia a contribuit în mod semnificativ la asigurarea drepturilor diasporei și la consolidarea încrederii în autoritățile publice din Republica Moldova, la mobilizarea, utilizarea și recunoașterea potențialului uman al diasporei. Schimbarea realității, acumularea experienței proprii, cooperarea cu structurile internaționale și provocările în procesul de implementare a Strategiei "Diaspora-2025" au condiționat trecerea la un nou instrument de implementare - de la Planul de acțiuni la Programul pentru 2024-2027 pentru implementarea Strategiei.

Republica Moldova s-a alăturat tendinței internaționale de integrare a diasporei în strategiile de dezvoltare a țării, înregistrând rezultate pozitive atât la nivel central, cât și la nivel local. În acest sens un instrument important pentru implementarea politicilor de migrație, diasporă și dezvoltare îl constituie diversele programe implementate de structurile de stat ale Republicii Moldova. (PARE 1+1, DOR, Diaspora Acasă Reușește, Diaspora Engagement Hub, etc.). [1]. Acesta este începutul unui proces pe termen lung, care permite dezvoltarea unor modele de politici, programe și parteneriate de interacțiune între Republica Moldova și diaspora moldovenească de peste hotare.

În al patrulea paragraf *„**Rolul instituțiilor internaționale și țărilor de destinație în formarea diasporei moldovenești în Uniunea Europeană**”* autorul subliniază faptul că atitudinea actuală a autorităților moldovenești față de problema migrației, diasporei și dezvoltării se formează sub influența structurilor internaționale, printre care Uniunea Europeană joacă un rol semnificativ. Cu sprijinul financiar al partenerilor externi, autoritățile moldovenești implementează proiecte și programe, care vizează atât cooperarea cu diaspora moldovenească de peste hotare, cât și atragerea capitalului financiar, social și uman al diasporei pentru dezvoltarea durabilă a țării de origine.

Pentru formarea diasporei moldovenești în țările Uniunii Europene, un rol important îl au acordurile bilaterale dintre guvernele țărilor de destinație și Republica Moldova în diverse domenii, care contribuie la reglementarea și protecția drepturilor migranților moldoveni. Acordurile bilaterale

cu țările UE vizează, în primul rând, protecția socială a migranților moldoveni, dar practica arată că este necesară încheierea unor acorduri de asistență juridică în domeniul dreptului penal sau civil.

Guvernele / societățile din țările de destinație ale diasporei moldovenești din Uniunea Europeană sunt interesate să utilizeze potențialul diasporei, implicând-o în diverse sfere de activitate. Politica țării gazdă depinde în mare măsură de legăturile istorice stabilite cu țara de origine a diasporei, precum și de gradul de integrare a diasporei în societatea gazdă. În ceea ce privește comunitățile moldovenești / diaspora moldovenească, autoritățile și societatea civilă din țările de destinație fac primii pași în această direcție. Este foarte important ca toate nivelurile de guvernare - global, european, național, regional și local - să fie implicate în elaborarea și implementarea strategiilor de integrare, pentru a maximiza eficiența acțiunilor tuturor părților interesate în acest proces.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

În rezultatul unui studiu cuprinzător și complex al comunităților moldovenești din Uniunea Europeană, consolidarea potențialului diasporei acestora, pot fi trase următoarele concluzii:

1. Migrația cetățenilor moldoveni în țările Uniunii Europene a dus la formarea comunităților de moldoveni și transformarea lor ulterioară într-o diasporă prin diverse mecanisme politice, economice, culturale. Având în vedere complexitatea și diversitatea diasporei, este nevoie de o analiză multilaterală și integral a acestui fenomen, care să contribuie la formularea și punerea în aplicare a politicilor privind diaspora atât în țările gazdă, cât și în țara de origine. În acest sens, o sarcină importantă de cercetare este analiza politologică a comunităților de migranți moldoveni în Uniunea Europeană, consolidarea și dezvoltarea potențialului lor diasporal din punct de vedere theoretic și practic.

2. Rolul cheie în conceptualizarea diasporei îl dețin conceptele "comunitate de migranți" și "diasporă". Studiul surselor științifice străine și autohtone arată că comunitățile de migranți reprezintă baza pentru dezvoltarea diasporei. Diaspora persistă, se consolidează și se dezvoltă prin integrarea și incluziunea membrilor comunităților de migranți; ea se caracterizează prin identități multiple. Instituționalizarea diasporei are loc prin activitatea colectivă de păstrare a legăturilor cu țara de origine, de consolidare a comunității lor etnice de migranți în țara gazdă, care se manifestă prin participarea la activitățile instituțiilor diasporei (organizații, asociații).

3. Pe baza analizei cantitative și calitative ale comunităților moldovenești, autorul a arătat, că motivele economice sunt dominante pentru cetățenii moldoveni, deși în ultimii ani se intensifică și alte tendințe: migrația educațională este în creștere, procesul de reîntregire a familiei se desfășoară rapid. Regimul fără vize al Republicii Moldova cu UE a dus la o creștere a migrației circulare a

forței de muncă, în să migranții pe termen scurt urmăresc să se întoarcă acasă. Războiul de pe teritoriul Ucrainei și închiderea coridoarelor de transport cu Rusia au dus la reorientarea unor migranți moldoveni din Federația Rusă spre țările Uniunii Europene.

Cele mai atractive țări pentru migrația forței de muncă din Republica Moldova sunt, în primul rând, țările mari, cu o piață de muncă dezvoltată (Italia, Germania, Franța, Marea Britanie, Spania, Polonia). În același timp, rezultatele studiilor sociologice realizate de autor indică faptul că migranții moldoveni explorează activ și alte țări ale UE, integrându-se cu succes în societatea gazdă (Capitolul 2, paragrafele 2.1 și 2.2).

4. Pe baza metodologiei MIPEX și a propriilor cercetări sociologice în 2022-2023, autorul conchide că integrarea migranților moldoveni în societatea gazdă depinde de mai mulți factori: de propria dorință a migrantului, de specificul politicii de imigrare a țării de destinație, de interacțiunea dintre stat și societatea civilă, precum și de toleranța populației locale față de migranți. După cum au arătat cercetările, migranții moldoveni sunt bine motivați pentru integrare, angajare în țara gazdă din UE. Cei mai mulți dintre ei tind să obțină cetățenia țării gazdă, iar această tendință este valabilă și pentru cetățenii moldoveni care dețin pașapoarte românești sau bulgare. (Capitolul 2, paragraful 2.3).

Uniunea Europeană a acumulat o experiență considerabilă în materie de integrare a migranților, a implementat politici specific în acest domeniu, a dezvoltat abordări comune și a pus în aplicare o politică de aliniere a practicilor naționale la standardele comunitare comune. În același timp, succesul integrării cetățenilor moldoveni în țările UE depinde în mare măsură de politica Republicii Moldova, de cooperarea acesteia atât cu autoritățile din țările gazdă, cât și cu structurile internaționale în asigurarea drepturilor și libertăților cetățenilor moldoveni, a protecției juridice și sociale a acestora în străinătate. Adoptarea Strategiei naționale "Diaspora-2025" și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia, precum și elaborarea Programului pentru anii 2024-2027 contribuie la extinderea unei abordări transversale a politicii privind diaspora, migrația și dezvoltarea, asigurând implicarea capitalului uman, social și financiar al diasporei în dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova (Capitolul 3, paragraful 3.3).

5. Transformarea comunităților de moldoveni în diaspora moldovenească din Uniunea Europeană este un proces complex, care acoperă mai multe direcții și mecanisme: apariția și consolidarea instituțiilor (asociațiilor) diasporei; participarea migranților la procesele politice și socio-economice din Republica Moldova; participarea migranților moldoveni la dezvoltarea economică a țării de origine, dezvoltarea "micii patrii" a migranților.

Autorul a ajuns la concluzia că reprezentanții comunităților de moldoveni / diaspora participă activ la alegerile parlamentare și prezidențiale din Republica Moldova la secțiile de votare deschise peste hotare. Cu toate acestea, participarea economică a diasporei se limitează în principal

la remitențe, care continuă să aibă un impact semnificativ asupra economiei țării. În același timp, migranții moldoveni nu se grăbesc să investească în dezvoltarea afacerilor și antreprenoriatului în țara de origine. În pofida faptului că programele și proiectele implementate de Guvernul Republicii Moldova în vederea atragerii capitalului financiar, social și educațional al diasporei pentru dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova aduc anumite rezultate, migranții moldoveni nu se grăbesc să investească în dezvoltarea afacerilor și antreprenoriatului în țara de origine (Capitolul 3, paragraful 3.1).

Programele și proiectele implementate de Guvernul Republicii Moldova în vedere a atragerii capitalului financiar, social și educațional al diasporei pentru dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova au rezultate certe. Prezența investițiilor în economia țării de origine atestă menținerea legăturilor cu patria și, în același timp, acționează ca un stimulant pentru migranți de a reveni în Republica Moldova.

6. Asociațiile diasporei moldovenești acționează ca unul dintre instrumentele de transformare a comunităților de moldoveni în diasporă și acționează ca un liant între migranți, țările de destinație și țara de origine. În țările Uniunii Europene, organizațiile diasporei moldovenești sunt reprezentate inegal. Cel mai mare număr de asociații ale diasporei se află în Italia, Franța, România, precum șiîn Marea Britanie. Punctele forte ale organizațiilor diasporei moldovenești include aspirația de a păstra identitatea etnoculturală, promovarea valorilor și tradițiilor naționale, oferirea de informații și asistență juridică pentru migranții moldoveni. Cu toate acestea, majoritatea covârșitoare a migranților moldoveni nu sunt implicați în activitățile organizațiilor diasporei, iar mulți dintre ei nu știu de existența acestora. Printre punctele slabe ale asociațiilor moldovenești se numără nivelul scăzut de solidaritate, lipsa de sprijin financiar, lipsa de experiență a liderilor etc. (Capitolul 3, paragraful 3.2).

Ținând cont de experiența națională acumulată din interacțiunea cu diaspora, de standardele internaționale și de cele mai bune practici, Republica Moldova ar trebui să diversifice canalele și nivelurile de implicare a diasporei în procesele de dezvoltare durabilă la nivel central și local din Republica Moldova și să creeze condiții pentru întoarcerea și reintegrarea migranților moldoveni în țara de origine.

Problema științifică importantă soluționată în teză este elaborarea unui cadru conceptual pentru cercetarea problemei consolidării potențialului diasporal al comunităților de moldoveni din Uniunea Europeană și aspectului aplicativ al acestuia, ceea ce a permis identificarea particularităților de transformare a comunităților de moldoveni în diasporă. Acest fapt a contribuit la elaborarea unor ***recomandări*** practice pentru structurile de stat, societatea civilă, organizațiile diasporei, structurile internaționale, guvernele naționale ale țărilor de destinație privind consolidarea diasporei moldovenești în Uniunea Europeană, în vederea utilizării lor ulterioare de către toate

părțile interesate și implicate în procesul de elaborare și implementare a politicii în domeniul migrației, diasporei și dezvoltării.

Autorităților publice din Republica Moldova:

- să elaboreze și să adopte acte legislative menite să stimuleze interesul **personal** al migranților de muncă pentru investirea mijloacelor la nivel național și local în Republica Moldova;

- să contribuie la acordarea asistenței juridice în probleme legate de drepturile de proprietate, moștenire, bunuri etc., în cazul procedurilor penale împotriva migranților moldoveni, să prevadă asigurarea de către stat a unui avocat din partea Republicii Moldova;

- să propună proiecte pentru a atrage diaspora să investească în dezvoltarea Republicii Moldova, utilizând noile tehnologii informaționale și oportunități financiar-economice, în special, cashback (de exemplu, investind în economia moldovenească, un migrant primește 3% din investiție pe contul său personal);

- segmentarea diasporei moldovenești în statele membre ale UE, în sens că fiecare organizație din diasporă ar trebui să aibă un domeniu de activitate pentru care este responsabilă din punct de vedere organizațional. Iar statul să stimuleze material această activitate. Fiecare migrant moldovean din UE poate deveni un agent real și eficient de coeziune și activizare a diasporei moldovenești.

Acest lucru poate facilita formarea unei diaspore multistratificate (pe criteriul teritorial, de rudenie, comunitar, profesional, de vârstă și de gen etc.), folosind cele mai puternice mecanisme de comunicare socială (în special legăturile de rudenie și comunitare) în diferite regiuni ale țării gazdă). Acest lucru contribuie la creșterea potențialului diasporei și al organizațiilor acesteia;

- consolidarea suportului informațional al organizațiilor din diasporă cu membrii obișnuiți ai diasporei moldovenești; acordarea unei game variate de asistență în crearea site-urilor web ale organizațiilor, dezvoltarea utilizării noilor tehnologii informaționale, diversificarea formelor și metodelor de implicare în activitățile organizațiilor din diasporă.

Societății civile:

- în cooperare cu structurile de stat, să promoveze stabilirea unor contacte fructuoase și eficiente cu diaspora moldovenească din Uniunea Europeană;

- să contribuie la consolidarea diasporei moldovenești prin intermediul comunicării cu rudele membrilor obișnuiți ai diasporei care locuiesc în Republica Moldova, utilizând tehnologiile informaționale moderne;

- să utilizeze mecanisme cunoscute și consecvente de comunicare și integrare socială pentru a promova segmentarea și multistratificarea diasporei moldovenești în țările Uniunii Europene. Influența crescândă a țării de origine, a "patriei mici", va contribui, de asemenea, la consolidarea diasporei moldovenești, sporind rolul acesteia atât în UE, cât și în Republica Moldova.

- să promoveze stabilirea și consolidarea legăturilor dintre organizațiile societății civile din Republica Moldova și asociațiile ale diasporei moldovenești similare ca domeniu de activitate, întreprinderile moldovenești și întreprinderile locale din țările UE.

Structurilor / entităților internaționale:

- să intensifice și să promoveze metode moderne de comunicare cu diaspora moldovenească din țările Uniunii Europene;

- creșterea numărului de proiecte axate pe Republica Moldova, menite să stimuleze activitatea diasporei moldovenești pentru dezvoltarea durabilă a țării de origine. O atenție deosebită să se acorde proiectelor și inițiativelor cu orientare socială.

Guvernelor naționale ale țărilor de destinație:

- stimularea formelor de atragere a migranților de muncă moldoveni stabiliți în țările UE în calitate de reprezentanți ai întreprinderilor străine (italiene, franceze, germane etc.) în Republica Moldova și promovarea politicilor de dezvoltare a afacerilor finanțate de țările de destinație.

Procesul de transformare a comunităților de moldoveni într-o diasporă în Uniunea Europeană indică o tendință pozitivă. În același timp, o parte semnificativă a cetățenilor moldoveni nu este încă implicată în acest proces. Structurile de stat și societatea civilă din Republica Moldova ar trebui să diversifice cooperarea, să extindă formele și metodele de lucru cu comunitățile de moldoveni / diaspora de peste hotare, să-i atragă să investească fonduri / mijloace bănești, tehnologii și competențe în dezvoltarea durabilă a țării de origine, să încurajeze întoarcerea lor acasă. Dar pentru aceasta în Republica Moldova sunt esențiale stabilitatea politică, dezvoltarea economic și protecție juridică a cetățenilor.

Bibliografia

1. BALTAG, D., BURDELNII, E. Raport de evaluare la jumătate de termen a Strategiei Naționale Diaspora-2025, Republica Moldova, International Centre for Migration Policy Development, Chișinău, 86 p.
2. CEBOTARI, M. Protecția juridică a drepturilor sociale ale cetățenilor Republicii Moldova cu statut de lucrători migranți: tz. de doct. În drept. Chişinău, 2022. 201 p.
3. CHEIANU-ANDREI, D. Cartografierea diasporei moldovenesti in Italia, Portugalia, Franta si Regatul Unit al Marii Britanii. Chisinau, OIM, 2013, 142 p.
4. CONCEPT al Programului pentru anii 2024-2027 privind implementarea Strategiei Naționale "Diaspora-2025", concept-program-sectorial-dias...%20647ebf4d5b488%20(2).pdf
5. COTILEVICI, V. Diaspora moldovenească în contextul politicii migraționiste a Repubicii Franceze. În: Diaspora în lumea modernă: contextul regional și potențialul pentru o dezvoltarea durabilă a țărilor de origine. - Chișinău, IOM, 2018, pp.418-427.
6. DELEU, E. Rolul instituţiilor politice în procesul de colaborare cu cetăţenii moldoveni şi descendenţii lor din diaspora. În: Teoria şi practica administrării publice / Materialele conferinţei ştiinţifico-practice internaţionale. Chişinău: Academia de Administrare Publică, 17 mai 2018, pp. 205-209.

7. DONU, V. Politica Republicii Moldova în domeniul relațiilor cu diaspora orientată spre consolidarea încrederii și rolul Biroului relații cu diaspora în acest proces. In: MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică), Nr.4 (LXXXVII), 2019, p.35-55.
8. DRĂCEA-CHELSOI, M. Identităţi dilematice în romanul diasporic italian şi românesc din Canada multiculturală. Rezumatul tezei de doctorat, [online] www.unibuc.ro
9. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr. 200 din 26.02.2016 privind aprobarea Strategiei Naționale „Diaspora-2025" și a Planului de acțiuni pentru anii 2016-2018 pentru implementarea acesteia. In: Monitorul Oficial din 4.03.2016, Nr.49-54, art.230
10. Lista asociațiilor diasporei, https://emoldovata.gov.md/lista-asociatiilor-diasporei
11. MOROZAN, A., MARGARINT, A. Formarea diasporei moldovenești în raport cu migrația forței de muncă: prezent și perspective. În: MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică), 2006, Nr 4 (XXXV), pp.29-41.
12. MOSNEAGA, V. Cartografierea diasporei moldovenești din Germania, Marea Britanie, Israel, Italia, Portugalia si Rusia. Chisinau, OIM, 2017, 220 p. ISBN 978-9975-4469-9-0.
13. MOSNEAGA, V., MORARU, V. Moldovan Labour Migration in Italy and Spain. In: Montanari, A. (ed.) BraiNet-Working: Migration Flows Feeding into Business Internationalisation. - Rome, Rubbettino, 2010, pp.199-238.
14. MOSNEAGA, V., MORARU, V., RUSNAC, Gh., TURCAN, V. Faţetele unui proces: migraţia forţei de muncă din Republica Moldova în Italia. – Chișinău, "Editerra Prim" SRL, 2011, 263 p.
15. MOȘNEAGA V., RUSU, R. Formarea diasporei moldovenești peste hotare: esența și specificul. În: MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică), 2008, nr.1 (XL), pp.91-103.
16. PORCESCU, S., DONU, V. Dezvoltarea capacităților de antreprenoriat socialale diasporei ca dimenisune a politicii de stat în domeniul relațiilor cu diaspora. In: MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică), 2018, Nr 4 (LXXXIII), pp.114-125.
17. PUTINĂ, N. Impactul comunităților diasporale asupra procesului politic în statele de origine. În: Politici și practici ale reglementării migraţiei în contextul provocărilor moderne. Chisinau, OIM, 2017, pp.229-233.
18. RUSU, R. Diaspora – subiect sau obiect politic? În: Diaspora în lumea modernă: contextul regional și potențialul pentru o dezvoltare durabilă a țărilor de origine. - Chisinau, OIM, 2017, pp.297-306.
19. ȘERBAN-OPRESCU, A. Dincolo de stat-națiune din perspective românească. În: Analele Universităţii "Constantin Brâncuşi" din Târgu Jiu. Seria Litere şi Ştiinţe Sociale. Nr.1, 2010, pp.275-286.
20. STĂNICĂ S. Diaspora și fenomenul de Brain-drain. În: Revista română de sociologie. Anul XXIV, nr.5–6. București, 2013, pp.387-401.
21. ANDERSON, B. Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of nationalism. - London, New York, 2006. 256 p. ISBN 10- 9781784786755
22. ARMSTRONG, J.A. Mobilized and proletarian diasporas. In: American political science review. - Washington, 1976. Vol. 70, issue 2, pp.393-408.
23. BRUBAKER, R. Accidental Diasporas and external «homelands» in Central and Eastern Europe: Past and present. Wien, 2000, 17 p.
24. CIRLIG, V., MOSNEAGA, V. Migration Movements between Moldova and the EU: Policies and Numbers. In: ICMPD. Research Papers drafted within the framework of the "Building Training and Analytical Capacities on Migration in Moldova and Georgia (GOVAC)" project. Internship to ICMPD, September 2011. Vienna, OstWest Media, 2012, pp.42-75.
25. COHEN, R. Global Diasporas: An Introduction. Seatle, WA: University of Washington Press, 1997, 240 p.

26. CONNOR, W. The impact of homeland upon Diasporas. In: Modern Diasporas in international politics / Ed. by Sheffer G. – London: Groom Helm. 1986. pp.16-38.
27. DRBOHLAV, D. et al. Diversification trends in Moldovan international migration: evidence from Czechia and Italy. In: AUC Geographica, 52, No.2, 2017. Published online 24 November, pp.237-248.
28. ESMAN, M. J. Diasporas in the contemporary world. Cambridge: Polity Press. 1986, 207 p.
29. MARTINIELLO, M. Political participation, mobilization and representation of immigrants and their offspring in Europe. Willy Brandt Series of Working Papers in International Migration and Ethnic Relations, School of International Migration and Ethnic Relations. - Malmö, Malmö University, 2005, pp.83-105.
30. ROŞCA, L. Migrants' social integration through understanding and communication. Holistic approach. In: Relaţii internaţionale. Plus. 2017, nr.2 (12), p.225-241.
31. SAFRAN, W. Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return. In: Diaspora: A Journal of Transnational Study, Volume 1, Number 1, Spring 1991, pp.83-99.
32. SANDU, D. Romanian communities in Spain. Bucharest: Soros Foundation Romania, 2009, https://www.researchgate.net/publication/275097163_Romanian_Communities_in_Spain;
33. SANDU, D. Remittances as home orientation roots in the lifeworlds of immigrants. In: Central and Eastern European Migration Review, 2016, Vol.5, Issue 2, pp.81-98.
34. SHEFFER, G. A New Field of Study: Modern Diasporas in International Politics. In: Modern Diasporas in International Politics. - London, 1986. pp.1-15.
35. TABAC, T., GAGAUZ, O. Migration from Moldova: Trajectories and Implications for the country of Origin. In: Societies and Political Orders in Transition. Springer Nature Switzerland, 2020, pp.143-168.
36. TURCO, T., MOSNEAGA, V. Geopolitical Choice of the Republic of Moldova on the Example of Snap Parliamentary Elections (2021). In: Eastern partnership The Role and Significance in the Process of Transformation of the Countries of Eastern Europe and the South Caucasus. - Krakow, 2021, p.109-124.ISBN 978-83-8138-641-8.
37. UNDESA, International Migrant Stock 2020, www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock
38. VACULOVSCHI D. The Impact of Migration Processes on Development. În: Eastern European Journal for Regional Studies (EEJRS). 2021, Vol. 7, Issue 2, pp. 27-40. ISSN 2537-6179
39. ZWAGER, de, N., SINTOV, R. Driving innovation in circular migration. Migration and Development in Moldova – 2015. Chisinau, Moldova, Nexus, IASCI, 2016, 122 p.
40. DELEU, E. I migranti moldavi in Italia. In: Observatorio romano sulle migrazioni. V raporto. Roma, Idos, 2009, pp.199-208, 431 p.
41. АРУТЮНОВ, С.А. Диаспора — это процесс. In: Этнографическое обозрение. 2000. № 2, pp.74-78.
42. КОЖУХАРЬ, И. Пути преодоления антиинтеграционного потенциала диаспоральных сообществ в процессе государственного строительства принимающих стран. În: Diaspora în lumea modernă: contextul regional și potențialul pentru o dezvoltare durabilă a țărilor de origine. Chișinău, IOM, 2018, pp.405-417.
43. ЛАЛЛУКА, С. Диаспора. Теоретический и прикладной аспекты. In: Социс. 2000. №7. с.91-98.
44. МАРМУЛЯК, Е.И., ЛЕВШЕНКОВ, В.Б. Молдавская диаспора – «непараллельный электорат»? In: Постсоветский материк, 2020, № 4 (28), pp. 4-14.
45. МОШНЯГА, В. Население Молдовы и трудовая миграция: состояние и современные формы. Кишинэу: CAPTES, 2000. 200 p.

46. МОШНЯГА, В. Ассоциации молдавской диаспоры: общее и особенное в формировании и функционировании (по результатам социологического исследования в 6 странах). In: Diaspora în lumea modernă: contextul regional și potențialul pentru o dezvoltare durabilă a țărilor de origine. Chișinău, OIM, 2018, pp.250-268.
47. МОШНЯГА, В. Политика молдавского государства в области миграции и диаспоры: специфика современного этапа (по результатам социологического опроса). In: MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică), 2018, nr.2 (LXXXI), pp.86-105.
48. МОШНЯГА, В., ЦУРКАН, В. Миграция и интеграция: молдавские трудовые мигранты в Европейском Союзе. In: MOLDOSCOPIE (Probleme de analiza politica), 2012, nr.4 (LIX), pp.111-149.
49. МОШНЯГА, В., МОРАРУ, В., РУСНАК, Г. Италия глазами молдавских трудовых мигрантов. In: MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică), 2009, Nr. 3 (XLVI), pp.90-133.
50. ПОЛОСКОВА, Т. Современные диаспоры (внутриполитические и международные аспекты). Москва: Научная книга, 2002. 284 с.
51. СЛОБОДЕНЮК Г. Механизмы социальной интеграции эмигрантов из Республики Молдова в Португалии (на примере Культурного Центра Молдовы «Centro Cultural Moldavo»). In: Populaţia Republicii Moldova în contextul migraţiilor internaţionale. Vol.II. - Iaşi, Pan-Europe, 2006, pp.174-183.
52. ТИШКОВ, В.А. Политическая антропология In: Российские исследования в гуманитарных науках. Lewiston, 2000. Т.1, 338 p.
53. ТОЩЕНКО, Ж., ЧАПТЫКОВА, Т. Диаспора как объект социологического исследования. In: Социс. 1996. № 12, с.33–42. ISSN 1026-9487
54. ТУРКО, Т., СВЕТЛИЧНЫЙ, Р. Опыт национально-государственных и неправительственных акторов в реализации политики управления диаспорой в Республике Молдова: достижения и проблемы. In: Politici și practici ale reglementării migrației în contextul provocărilor moderne. Conferința științifică internațională. - Tiraspol, 27 ianuarie 2017. Chișinău, 2017, pp.236-243.

Lista publicațiilor la tema tezei

Cărți de specialitate colective

1. MOȘNEAGA Gh., MOSNEAGA V., TURCO T. Moldovan labor migrants in EU countries: status and perspectives (based on sociological research in Germany, Italy, Portugal, UK). In: Mihalik J., Bardovic J. (Eds.) Migration. The challenge of European States. – Verlag, Germania, 2019, ISBN-13:978-3-8382-1344-6
2. MOSNEAGA Gh., ȚURCAN V., MOSNEAGA V., TURCO E. Visa-free regime between the Republic of Moldova and the European Union in the context of the migration mobility of the Moldovan population. In: Mosneaga V.(coord.). Visa-free regime: international and Moldovan experience. Chişinău: CEP USM, 2019. pp.144-164.
3. МОШНЯГА Г., ЦУРКАН В., МОШНЯГА В. Миграционные намерения как необходимый этап миграционного поведения жителей Республики Молдова. In: Moraru V. (coord.) Migrația, diaspora, dezvoltare: noi provocări și perspective. Chisinau, Sirius, 2016, pp.50-63
4. MOȘNEAGA Gh. Migrația cetățenilor Republicii Moldova în Uniunea Europeană: cauzele și direcțiile. In: Perspectivele și problemele integrării în spațiul european al cercetării și educației. Prospects and problems of research and education integration into the European area. Coordonator: S. Cornea. Volumul X, Partea I. - Cahul, 2023, pp.65-76
5. MOȘNEAGA Gh. Politicile Republica Moldova in domeniul diasporei: esența, evoluția, direcțiile și programele de bază, In: Analele Științifice ale Universității de Studii Europene din Molova Ediția VIII, Redactor-șef: I. Sedlețchi. USEM. - Chișinău, 2024. pp. 57-73
6. MOȘNEAGA Gh., PÎRȚAC Gr. Provocări la adresa securității naționale a Republicii Moldova în contextul crizei regionale. În: The challenges to national security of the Republic of Moldova in the context of regional crisis „Acta Universitatis Gheorghe Bacovia Juridica". volumul 12, issue 2 /2023 , pp. 505-524, = ISSN 2285-0171 ISSN-L=2285-017

Articole în reviste științifice

7. MOSNEAGA Gh., TURCO T., SVETLICINAI R. The Transformation of Moldovan Migrant Communities into the Moldovan Diaspora in the European Union: The Main Directions and Mechanisms. În: Global Journal of HUMAN-SOCIAL SCIENCE: F Political Science Volume 23 Issue 6 Version 1.0, 2023, pp. 39-52. (IF 2.11)
8. MOȘNEAGA, Gh. Conceptualizarea termenului de diasporă: aspecte teoretico-metodologice. În: Moldoscopie, 2021, nr.3 (94), pp.37-52 (Categoria B).
9. MOȘNEAGA Gh. Rolul instituțiilor internaționale și țărilor de destinație in formarea diasporei moldovenești în Uniunea Europeană. Moldoscopie, 2024, nr.1 (In procesul de publicare) (Categoria B).
10. МОШНЯГА Г. Исследование проблемы молдавской диаспоры в Европейском Союзе: историографические аспекты. In: Studia Universitatis Moldaviae, 2023, nr. 3 (163), pp.266-277 (Categoria B).
11. МОШНЯГА Г., МОШНЯГА В. Безвизовый режим стран Восточного Партнерства с ЕС: эффекты и политики. In: MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). nr.2 (LXXXI), 2018. Chişinău: USM, USPEE, AMSP, 2018, pp.106-133 (Categoria B).
12. MOSNEAGA Gh. ,MOSNEAGA V., ȚURCAN V. Business-ul moldovenesc în Italia: componentele succesului. In: MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Nr.3 (LXXVIII), 2017. Chisinau, USM, USPEE, AMSP, 2017, pp.128-140 (Categoria B).
13. MOȘNEAGA Gh. Adaptarea și integrarea moldovenilor in țările UE-27+: evoluția și tendințele contemporane. In: Natalia Putină, Alexandru Solcan (coord.) Știința Politică și Societatea în Schimbare (ediția a II-a) – Chișinău, USM, 2024 pp.225-244

Articole în lucrările conferințelor și altor manifestări științifice:

14. МОШНЯГА Г. Молдавская трудовая миграция в Европейский Союз: основные черты и характеристика. În: ”Știința politică și administrativă: provocări globale, soluții locale” „Political and Administrative Science: Global Challenges, Local Solutions”, collection of articles of the international scientific conference. Chișinău, Republic of Moldova, 13 November, 2020; pp.153-167.
15. МОШНЯГА Г. Типология современных диаспор: критерии и характеристика In: Promotion of Social and Economic Values in the Context of European Integration, International Conference "Promotion of Social and Economic Values in the Context of European Integration", December 3-4, 2021, Chişinău: Univ. of European Studies of Moldova, Stefan cel Mare Univ. of Suceava, Univ. of Management "TISBI" – ISBN 978-9975-3527-0-3. Vol. 1. – pp.93-299, [– ISBN 978-9975-3527-1-0
16. МОШНЯГА Г., МОШНЯГА В., ЦУРКАН В. Европа и современный миграционный кризис. In: Современные миграционные процессы: состояние и современные формы. Кишинэу, МОМ, 2016, pp.33-51.
17. МОШНЯГА Г. Ассоциации молдавской диаспоры: сильные и слабые стороны деятельности. In: Conferinţa ştiinţifico-practică internaţională "Ştiinţă, educaţie, cultură" = Международная научно-практическая конференция "Наука, образование, культура": Посвященная 30-й годовщине Комратского государственного университета, [11 februarie 2021]: Сборник статей. - Комрат: КГУ, 2021, Т. 2**.** pp. 239-244. ISBN 978-9975-3496-1-1
18. MOȘNEAGA Gh. Comunitățile moldovenești în Uniunea Europeană: analiza cantitativă și calitativă. În: Natalia Putină, Alexandru Solcan (Coord.) Colecția de materiale a conferinței „Strengthening Security and Stability in the New National, Regional and Global Realities” [12-13 mai 2023] - Chișinău, USM, 2024 pp. 288-304 DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.12759229 CZU: 323.113(478):061.1UE

ADNOTARE

Moșneaga Gheorghe, „Comunitățile moldovenești în Uniunea Europeană: consolidarea potențialului diasporal (analiză politologică)", teză de doctor în științe politice, Chișinău, 2025

Structura tezei: Lucrarea constă din introducere, trei capitole, concluzii și recomandări, bibliografie din 287 surse, 2 anexe, 149 pagini textului de bază, 35 tabele, 1 diagramă.

Cuvintele cheie: comunitățile moldovenești, diaspora moldovenească, Uniunea Europeană, asociații diasporale, politicile Republicii Moldova pentru consolidarea diasporei.

Scopul cercetării: efectuarea unei analize politologice complexe și cuprinzătoare al comunităților moldovenești în Uniunea Europeană, consolidării potențialului lor diasporal.

Sarcinile cercetării: analiza bazelor istoriografice și teoretico-metodologice în cercetarea diasporei și ale comunităților migraționiste; analiza comunităților moldovenești în Uniunea Europeană, precum și a evoluției și tendințelor contemporane în integrarea cetățenilor moldoveni în țările UE27+; identificarea particularităților participării politice și socio-economice ale migranților moldoveni; cercetarea dezvoltării potențialului instituțional ale comunităților moldovenești în UE; analiza politicilor statului moldav pentru consolidarea diasporei moldovenești; elaborarea recomandărilor pentru creșterea eficienței interacțiunii tuturor părților interesate pentru consolidarea potențialului diasporal ale comunităților moldovenești în țările UE27+.

Noutatea și originalitatea științifică a lucrării: a fost efectuată o analiză complexă teoretico-metodologică și empirică a transformării comunităților migraționiste moldovenești din UE în diasporă, consolidării potențialului lor diasporal; pe baza cercetărilor empirice s-au concretizat cauzele și direcțiile migrației cetățenilor Republicii Moldova în țările Uniunii Europene, s-au identificat caracteristicile calitative și cantitative ale comunităților moldovenești din UE; pe baza metodologiei MIPEX s-a întreprins o analiză comprehensivă al procesului de adaptare și integrare ale migranților de muncă moldoveni din UE; s-au identificat principalele direcții și mecanisme de transformare ale comunităților de migranți moldoveni în diasporă, în Uniunea Europeană.

Problema științifică rezolvată constă în dezvoltarea bazei conceptuale al cercetării problemei consolidării potențialului diasporal al comunităților moldovenești din Uniunea Europeană, și al aspectului ei practic, ceea ce ne-a permis să identificăm particularitățile transformării comunităților moldovenești în diasporă. Aceasta a contribuit la elaborarea recomandărilor practice asupra consolidării diasporei moldovenești din UE, cu scopul utilizării acestora în viitor de către toate părțile cointeresate, care participă la procesul elaborării și realizării politicilor în domeniul migrației, diasporei, și dezvoltării.

Semnificația teoretică: a fost realizată abordarea autorului față de cercetarea problemei transformării comunităților migraționiste moldovenești în diasporă, în Uniunea Europeană, s-au identificat principalele direcții și mecanisme al acestui proces. Analiza complexă teoretico-metodologică și empirică al consolidării potențialului diasporal ale comunităților moldovenești din țările Uniunii Europene poate fi utilizat la cercetarea continuă ale diasporei moldovenești, politicilor statului moldav pentru consolidarea diasporei.

Valoarea aplicativă: rezultatele cercetării prezintă interes pentru savanți, cercetători, experți în domeniul științelor politice, sociologiei, migrantologiei, și altor științe sociale, care se preocupă de studiul problemelor ce țin de migrație, diasporă, și dezvoltare. Principalele puncte ale tezei pot fi utilizate în activitatea organelor de stat al Republicii Moldova, responsabile pentru elaborarea și realizarea politicilor de stat în domeniul migrației și diasporei, precum și de organizațiile societății civile, ce se preocupă de lucrul cu diaspora.

Implementarea rezultatelor cercetării. Rezultatele acestui studiu au fost reflectate în 18 articole științifice, care s-au publicat în reviste științifice din Republica Moldova dar și din străinătate, și au fost prezentate la 4 conferințe științifice naționale și internaționale.

ABSTRACT

Mosneaga Gheorghe, "Moldovan communities in the European Union: the consolidation of diaspora potential (political analysis)", PhD thesis in political science, Chisinau, 2025

Thesis structure: The thesis consists of an introduction, three chapters, conclusions and recommendations, a bibliography containing 287 sources, 2 attachments, 149 pages of primary text, 35 tables, and 1 diagram.

Key terms: Moldovan communities, Moldovan diaspora, European Union, diaspora associations, policies of the Republic of Moldova for diaspora consolidation.

Purpose of the research: to conduct a comprehensive and complex political analysis of Moldovan communities in the European Union, the consolidation of their diaspora potential.

Research goals: analysis of historiographic, theoretical and methodological foundations of diaspora and migrant community research; analysis of Moldovan communities in the European Union, as well as of the evolution and contemporary tendencies of integration of Moldovan citizens in EU27+ countries; research of the development of EU Moldovan communities' institutional potential; analysis of Moldovan state policies in the field of consolidation of the Moldovan diaspora; elaboration of recommendations for improving the effectiveness of interaction between all the interested groups, aimed at the consolidation of the Moldovan communities' diaspora potential in the EU27+ countries.

Scientific novelty and originality: the thesis is a complex theoretical and methodological, and empirical analysis of Moldovan migrant communities' transformation into a diaspora, in the EU, of the consolidation of their diaspora potential; the causes and directions of Moldovan citizens' migration into European Union countries were clarified, and the qualitative and quantitative characteristics of Moldovan communities in the EU were identified; a comprehensive analysis of the process of Moldovan labor migrants' adaptation and integration in the EU was undertaken; the primary directions and mechanisms of transformation of Moldovan migrant communities into a diaspora in the European Union were identified.

The scientific problem that the thesis addresses is the development of the conceptual basis for researching the subject of consolidation of EU Moldovan communities' diaspora potential, its practical aspect, which would allow us to identify the particularities of the processes of transformation of Moldovan communities into a diaspora. This contributed to the elaboration of practical recommendations for the consolidation of Moldovan diasporas in the EU, with the purpose that these recommendations be used in the future by all interested parties that participate in the process of drafting and implementation of policies in the field of migration, diaspora and development.

Theoretical value: the author's approach to researching the subject of transformation of EU Moldovan migrant communities into a diaspora has been realized, the primary directions and mechanisms of this process were identified. The complex theoretical and methodological, and empirical analysis of the consolidation of Moldovan communities in the European Union can be further used for researching the Moldovan diaspora, and the policies of the Moldovan state for diaspora consolidation.

Practical value: the results of the research pose an interest to scientists, researchers, and experts in political sciences, sociology, migrant studies, and in other field of social science that study topics dealing with migration, diaspora, and development. The main points of the thesis can be employed in the work of the Republic of Moldova's government bodies that are responsible for the development and realization of state policies in the field of migration and diaspora, as well as of civil society organizations that interact with diasporas.

Implementation of the results of the thesis. The results of the current research have been reflected in 18 scientific articles that were published in scientific journals in the Republic of Moldova and abroad, and presented at 4 national and international scientific conferences.

АННОТАЦИЯ

Мошняга Георге, „Молдавские сообщества в Европейском Союзе: консолидация диаспорального потенциала (политологический анализ)", диссертация на соискание ученой степени доктора политических наук, Кишинэу, 2025

Структура диссертации: введение, три главы, выводы и рекомендации, библиография из 287 источников, 2 приложения, 149 страниц основного текста, 35 таблиц, 1 диаграммы.

Ключевые слова: молдавские сообщества, молдавская диаспора, Европейский Союз, ассоциации диаспоры, политики Республики Молдова по консолидации диаспоры.

Цель исследования: проведение комплексного и всестороннего политологического анализа молдавских сообществ в Европейском Союзе, укрепления их диаспорального потенциала.

Задачи исследования: анализ историографических и теоретико-методологических основ исследования молдавских сообществ в Европейском Союзе, современных тенденций в области интеграции молдавских граждан в странах ЕС27+; выявление особенностей участия молдавских мигрантов в политическом и социально-экономическом процессах страны происхождения; исследование институционального потенциала молдавских сообществ в ЕС; анализ государственной политики Молдовы по укреплению молдавской диаспоры; разработка рекомендаций по повышению эффективности взаимодействия всех заинтересованных сторон по укреплению диаспорального потенциала молдавских сообществ в странах ЕС27+.

Научная новизна и оригинальность: проведен комплексный теоретико-методологический и эмпирический анализ трансформации молдавских мигрантских сообществ в диаспору в ЕС, консолидации их диаспорального потенциала; уточнены причины и направления миграции молдавских граждан в страны ЕС, проанализирован процесс интеграции молдавских трудовых мигрантов в ЕС; определены основные направления и механизмы трансформации молдавских мигрантских сообществ в диаспору в Европейском Союзе.

Научная проблема, решенная в диссертации, заключается в разработке концептуальных основ исследования консолидации диаспорального потенциала молдавских сообществ в ЕС, особенностей процесса трансформации молдавских общин в диаспору. Это способствовало выработке практических рекомендаций по консолидации молдавских диаспор в ЕС с целью их использования в будущем всеми заинтересованными сторонами, участвующими в процессе разработки и внедрения политики в области миграции, диаспоры и развития.

Теоретическая ценность: реализован авторский подход к исследованию трансформации молдавских мигрантских сообществ в ЕС в диаспору, выявлены основные направления и механизмы этого процесса. Это может быть использовано для дальнейшего исследования молдавской диаспоры, а также политик молдавского государства по консолидации диаспоры.

Практическая ценность: результаты исследования представляют интерес для специалистов в области общественных наук, изучающих проблемы, связанные с миграцией, диаспорой и развитием. Основные положения диссертации могут быть использованы в работе государственных органов Республики Молдова, ответственных за разработку и реализацию государственной политики в области миграции и диаспоры, а также организаций гражданского общества, взаимодействующих с диаспорами.

Внедрение результатов диссертации. Результаты исследования нашли отражение в 18 научных статьях, которые были опубликованы в научных журналах в Республике Молдова и за рубежом, представлены на 4 национальных и международных научных конференциях.

MOȘNEAGA Gheorghe

Comunitățile moldovenești în Uniunea Europeană:
consolidarea capacităților diasporale
(analiza politologică)

Specialitatea 561.01 – Teoria, metodologia politologiei;
instituții și procese politice

Rezumatul tezei de doctor în științe politice

Aprobat spre tipar: 05.03.2025 **Formatul hârtiei 60x84 1/16**
Hârtie ofset. Tipar ofset. **Tiraj 40 ex.**
Coli de tipar 2,1 **Comanda nr. 24/25**

Centrul Editoarial-Poligrafic al USM

Str. A. Mateevici, 60. Chișinău. MD-2009